

Marzena Prus

**UDOSTĘPNIANIE TURYSTYCZNE
TATRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO
I PARKU NARODOWEGO BERCHTESGADEN**

Abstract: Tatra National Park is the only national park in Poland located within Alpine mountain range. Berchtesgaden National Park can be regarded as an analogous example in Germany. So far, as many as 23 national parks have been established in Poland (1% of country's total area), and 14 national parks in Germany (0.55%). The main aim of this article is to compare the availability of both these mountainous areas for touristic activity including legal foundations, elements of touristic development, and tourist arrivals. Touristic activity in Tatra and Berchtesgaden Alps dates back to the last decade of 19th century. No permanent tourist facilities existed in both considered parks during their official establishment: in 1954 (Tatra National Park) and 1978 (Berchtesgaden National Park). Presently, chiefly the Tatra National Park grapples with very intense tourist attractiveness. Mountain hostels available to the general public exist in both parks, but they are diverse as far as their functions and elevation above the mean sea level are concerned. Other forms of tourist facilities found in both parks include: accommodation for advanced activities (available for mountaineers and cavers) and food service. Nevertheless, ski resorts operate only in Tatras. These mountains are also distinguished by roads and parking lots located within the National Park's boundaries whereas in Berchtesgaden Alps such infrastructure is located beyond the protected area. Both parks are comparable with respect to the length of mountain trails, but not to the number of tourist information

points, something more typical for Berchtesgaden National Park. Lastly, all of the considered elements of touristic development are confronted with fixed protected zones in order to detect man-made impacts upon natural resources in both parks.

Key words: availability for tourism, national parks, Tatra National Park, Berchtesgaden National Park, tourism

Wprowadzenie

W Polsce znajdują się obecnie 23 parki narodowe, obejmujące około 1% powierzchni kraju (Partyka 2002). W Niemczech powstało 14 parków narodowych, w tym dwa po 2000 r., obejmujących łącznie 0,55% powierzchni (*Bundesamt...* 2010). Tatrzański Park Narodowy (TPN) jest jedynym parkiem narodowym w Polsce położonym na obszarze wysokogórskim, natomiast Park Narodowy Berchtesgaden (PNB) jest analogicznym przypadkiem w Niemczech. TPN znajduje się w południowej Polsce w województwie małopolskim, sąsiadując od południa, zachodu i wschodu ze Słowacją. PNB, który położony jest na południu Niemiec w Bawarii, graniczy od południa, zachodu i wschodu z Austrią. Powierzchnia Tatrzańskiego Parku Narodowego wynosi 21197 ha, natomiast Parku Narodowego Berchtesgaden – 20808 ha. Najwyższym szczytem w TPN są Rysy (2499 m n.p.m.), zaś w PNB Watzmann – drugi pod względem wysokości szczyt w Niemczech (2713 m n.p.m.).

Celem artykułu jest porównanie udostępniania turystycznego parków narodowych: Tatrzańskiego i Berchtesgaden, w tym podstaw prawnych ich funkcjonowania, poszczególnych elementów zagospodarowania turystycznego oraz ruchu turystycznego.

Podstawy prawne funkcjonowania Tatrzańskiego Parku Narodowego i Parku Narodowego Berchtesgaden

Ochronę przyrody w Polsce, w tym funkcjonowanie parków narodowych, reguluje Ustawa o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r. Według art. 12 ust. 1 te same Ustawy, obszar parku narodowego może być udostępniany w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych, turystycznych, rekreacyjnych i sportowych, jednak jedynie w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym. Natomiast według art. 8 ust. 2,

Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych.

W Niemczech ochronę przyrody reguluje Ustawa o ochronie przyrody i krajobrazu – *Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz)* z 29 lipca 2009 r. z 29 lipca 2009 r. Paragraf 24 tej ustawy odnosi się bezpośrednio do parków narodowych i określa m.in. cel ich tworzenia, jakim jest zagwarantowanie na większej części jego terenu możliwie niezakłóconego przebiegu i dynamiki naturalnych procesów przyrodniczych. Jeżeli jest to zgodne z celem ochrony przyrody, parki narodowe w Niemczech powinny także służyć badaniom naukowym, edukacji przyrodniczej i rekreacji. Jednak inne formy użytkowania nie powinny być sprzeczne z głównym celem powstania parku, czyli ochroną przyrody. W przypadku Bawarii, na której obszarze położony jest Park Narodowy Berchtesgaden, dokumentem regulującym kwestie ochrony przyrody jest Bawarska ustawa o ochronie przyrody – *Gesetz über den Schutz der Natur, die Pflege der Landschaft und die Erholung in der freien Natur (Bayerisches Naturschutzgesetz)* z 23 lutego 2011 r. W kwestii parków narodowych uzupełnia ona *Bundesnaturschutzgesetz* jedynie o informację o minimalnej powierzchni parku narodowego w Bawarii, którą określa jako 10 tys. ha.

Podkreślenie ochrony przyrody jako podstawowego celu tworzenia parków narodowych jest zawarte zarówno w polskich, jak i niemieckich przepisach. Udostępnianie parków do celów turystycznych jest ich celem drugorzędym. Wiele parków narodowych boryka się jednak z problemem intensywnego ruchu turystycznego. Takim przykładem jest TPN, który odwiedza rocznie ok. 2,5 mln turystów, podczas gdy inne górskie parki narodowe w Europie charakteryzują się mniej intensywnym ruchem turystycznym, np. Ecrins – 600 tys., Mercantour – 800 tys., Vanoise – 800 tys. (Kurek 2004). Spośród górskich parków narodowych typu alpejskiego, zarówno pod względem liczby turystów, jak i wskaźnika liczby turystów na jednostkę powierzchni, prym wiodzie TPN. Budzi on większe zainteresowanie, ponieważ obejmuje obszar unikatowy w skali Polski, w przeciwieństwie do parków narodowych w innych krajach, gdzie typ krajobrazu alpejskiego zajmuje znaczne powierzchnie (Kurek 2007). Przeciętne potencjalne obciążenie ruchem turystycznym powierzchni gór oszacowane zostało m.in. w Austrii na 126 osób/km², we Francji – 916 osób/km², w Szwajcarii – 222 osób/km², natomiast w Polsce – 3955 osób/km² (w tym w Tatrach Polskich – 12 038 osób/km²) (Czochański et al. 2000). Wskazuje to na nieporównywalnie większe obciążenie Tatr Polskich (Tatrzańskiego Parku Narodowego) ruchem turystycznym, w porównaniu z innymi obszarami górkimi Europy.

Jednym z najważniejszych problemów z punktu widzenia właściwego funkcjonowania parków narodowych w Polsce, jest znalezienie równowagi między ochroną przyrody a potrzebami odwiedzających je turystów oraz interesami ludności zamieszkującej tereny sąsiadujące z parkiem narodowym (Kowalczyk 2010).

Zagospodarowanie turystyczne i strefy ochrony przyrody – regulacje udostępniania Tatrzańskiego Parku Narodowego i Parku Narodowego Berchtesgaden

Aby udostępniać parki narodowe dla celów turystycznych i umożliwić kontrolę tej działalności, wprowadzane są na ich terenach elementy zagospodarowania turystycznego. Zasadniczymi koncepcjami planowania zagospodarowania turystycznego na obszarach chronionych są koncepcje: strefowania przestrzennego, koncentracji – rozproszenia ruchu turystycznego oraz ograniczenia dostępności. Cechą wspólną wszystkich tych koncepcji powinno być zaspokajanie potrzeb turystów, ale przy jednoczesnym zachowaniu w możliwie nienaruszonej formie występujących na danym obszarze zasobów środowiska geograficznego. Koncepcja strefowania przestrzennego przewiduje wyznaczenie strefy ochrony ścisłej oraz pozostałych stref, w których reżimy ochronne nie są tak surowe (Kowalczyk et al. 2010). Tworzenie stref o różnym zakresie ochrony przyrody oraz różnym stopniu użytkowania gospodarczego i turystycznego ma na celu ochronę przyrody, a równocześnie rozwój turystyczno-rekreacyjnej funkcji parków (Kurek 2007).

W TPN i PNB wyróżnione zostały trzy strefy ochrony (tab. 1). TPN posiada strefy ochrony ścisłej, częściowej i krajobrazowej. Natomiast Park Narodowy Berchtesgaden strefy: *Kernzone* (strefa centralna), *permanente Pflegezone* (strefa ciągłej ochrony), *temporäre Pflegezone* (strefa przejściowej ochrony) (*Nationalparkplan* 2001). W PNB w pierwszej strefie dozwolona jest jedynie turystyka piesza, w drugiej dodatkowo prowadzić można gospodarkę pasterską, wędkowanie i żeglugę po jeziorze Königssee. Trzecia strefa zezwala ponadto na gospodarkę leśną i okresowy odstrzał jeleni (Kurek 2004).

Tabela 1. Strefy ochrony przyrody w TPN i PNB

Park narodowy	Powierzchnia (ha)	Strefy ochrony przyrody (w ha i %)		
		ścista	częściowa	krajobrazowa
Tatrzański Park Narodowy	21 197,36	12 609,72 ha 59,5%	5 806,98 ha 27,4%	2 780,66 ha 13,1%
Park Narodowy Berchtesgaden	20 808	<i>Kernzone</i> (centralna) 13 860 ha 66,6 %	<i>permanente Pflegezone</i> (ciągłej ochrony) 4 884 ha 23,5 %	<i>temporäre Pflegezone</i> (przejściowej ochrony) 2 064 ha 9,9 %

Źródło: opracowanie na podstawie Zarządzenia Ministra Środowiska z 2010 r. oraz *Nationalparkplan* 2001.

Historia ochrony przyrody w Alpach Berchtesgaden sięga ponad 100 lat. W 1910 r. utworzono tu pierwszy obszar chroniony (8 600 ha), następnie w 1921 r. powstał rezerwat przyrody „Königssee” o powierzchni 20 400 ha, natomiast park narodowy na podobnym obszarze (20 808 ha) założono w 1978 r. (*Nationalpark-plan* 2001). W Tatrach, pomimo faktu, że pierwsze koncepcje objęcia tego rejonu ochroną pojawiły się w latach 80. XIX w., z różnych powodów (własnościowych, finansowych) idea parku narodowego nie mogła być przez dziesięciolecia zrealizowana¹. Obszar Tatr jest wprawdzie formalnie chroniony od 1937 r. (Partyka 2002), jednak park narodowy został utworzony na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 1954 r. W momencie jego powstania istniała już utrwalona przez dziesięciolecia infrastruktura turystyczna oraz formy ruchu turystycznego, które niekoniecznie były zgodne z jego celami i funkcjami. Mimo objęcia Tatr ochroną prawną, nie tylko nie udało się wyeliminować prawie żadnej z form działalności turystycznej i sportowej, ale wręcz przeciwnie – następował stopniowy wzrost natężenia użytkowania obszaru (Baranowska-Janota 2007).

Ruch turystyczny w Tatrzańskim Parku Narodowym i Parku Narodowym Berchtesgaden

Tatry wraz z otoczeniem są jednym z najstarszych regionów turystycznych w Polsce. Region ten kumuluje obecnie bezwzględnie największy ruch turystyczny w kraju w stosunku do swojej powierzchni. Ruch turystyczny rozwijał się w regionie tatrzańskim od końca XIX w., po wygaśnięciu funkcji przemysłowych regionu (Czochański 2002). Przełomowym wydarzeniem było utworzenie w 1873 r. Galicyjskiego Towarzystwa Tatrzańskiego (od 1874 r. Towarzystwa Tatrzańskiego), pierwszej polskiej organizacji turystycznej, a szóstej w Europie. Od tego czasu zwiedzanie Tatr zaczęło przyjmować charakter zorganizowany, zintensyfikowano również budowę i rozbudowę infrastruktury turystycznej. Dostępność komunikacyjna poprawiona została znacznie w 1899 r., kiedy doprowadzono linię kolejową do Zakopanego (Pociask-Karteczka 2007). Według przewodnika Mieczysława Orłowicza z 1914 r., Zakopane liczyło 9 tys. stałych mieszkańców oraz 12 tys. gości rocznie i dwukrotnie więcej kilkudniowych turystów (Orłowicz 1914). Pierwsza fala zwiększonego ruchu turystycznego w Tatrach i ich okolicy to okres międzywojenny. Lawinowy wzrost liczby turystów miał miejsce po 1950 r. W latach 80. XX w. roczny ruch turystyczny w polskiej części Tatr szacowany był na ok. 3,5 mln (Czochański 2002), natomiast obecnie ustabilizował się na poziomie ok. 2,5-3 mln (lata 2000–2010 wraz z doszacowaniami TPN: ryc. 2).

---

¹ www.tpn.pl.

Berchtesgaden należy do tych regionów w Alpach, w których funkcja turystyczna zaczęła rozwijać się najwcześniej. Rozwój turystyki w Alpach Berchtesgaden sięga XIX w. Według wspomnianego przewodnika Orłowicza, największe letniska w Alpach Bawarskich to Garmisch-Partenkirche oraz Berchtesgaden. Od 1875 r. po utworzeniu sekcji Berchtesgaden niemieckiego *Deutscher Alpenverein*, rozpoczęto zagospodarowywanie terenów górskich i budowę obiektów noclegowych. W 1888 r. budowa linii kolejowej spowodowała znaczne zwiększenie dostępności komunikacyjnej regionu Berchtesgaden. Turystyka alpejska stawała się coraz bardziej popularna, a Berchtesgaden umacniał swoją pozycję jako jeden z najważniejszych ośrodków turystycznych. Rosnące znaczenie gospodarcze turystyki powodowało, że dotychczasowa działalność mieszkańców – wydobywanie soli, wyrąb lasu i rolnictwo, traciło na znaczeniu. Dziś turystyka jest najważniejszym czynnikiem ekonomicznym regionu (*Nationalparkplan 2001*).

Rycina 1. Ruch turystyczny w regionie tatrzańskim w latach 1870–1998

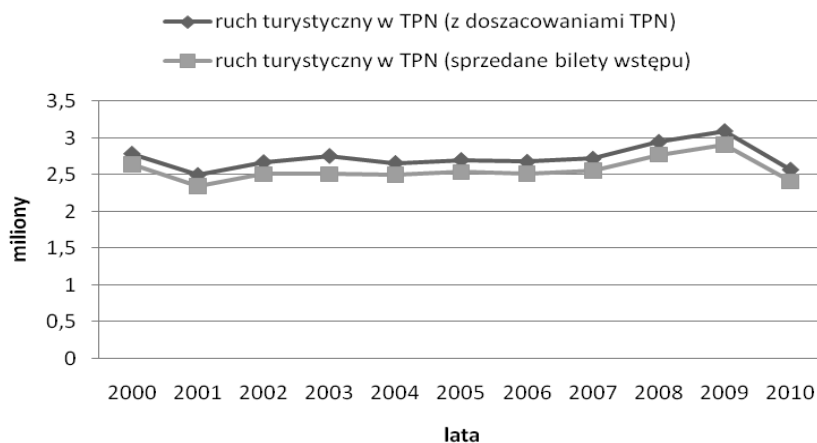

Źródło: opracowanie na podstawie Czochański, Szydarowski 2000; Czochański 2002.

Przed I wojną światową liczba turystów w regionie tatrzańskim wynosiła do 13 tys. rocznie. W okresie międzywojennym osiągnęła maksimum w 1938 r. – 60,6 tys. Po II wojnie światowej, w 1948 r., zanotowano już 150 tys. osób. Gwałtowny wzrost ruchu turystycznego utrzymywał się do lat 80. XX w., natomiast na początku lat 90. zaznaczył się widoczny spadek zainteresowania Tatrami.

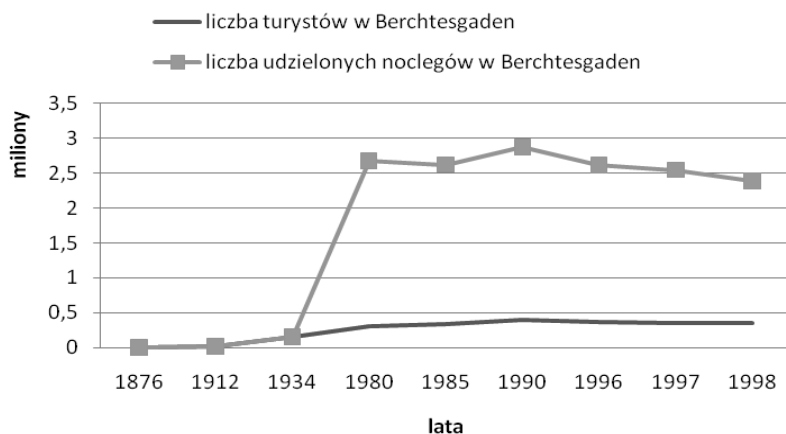
Na rycinie 2 przedstawiono ruch turystyczny w TPN w latach 2000–2010, ustalony na podstawie liczby sprzedanych biletów wstępu na teren parku. Rycina przedstawia również ruch turystyczny w TPN wraz z doszacowaniami, które obejmują m.in. wejścia turystów poza okresami funkcjonowania punktów sprzedaży oraz wejścia mieszkańców Zakopanego. Ruch turystyczny w latach 2000–2010 ustabilizował się na poziomie 2,5–3 mln.

Rycina 2. Ruch turystyczny w Tatrzańskim Parku Narodowym w latach 2000–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.tpn.pl.

Rycina 3. Ruch turystyczny oraz liczba udzielonych noclegów w Berchtesgaden w latach 1876–1998

Źródło: opracowanie na podstawie *Nationalparkplan* 2001.

Na rycinie 3 przedstawiono ruch turystyczny w Berchtesgaden oraz liczbę udzielonych noclegów w latach 1876–1998. Liczba turystów w PNB nie przekraczała w tym okresie 0,5 mln rocznie, natomiast liczba udzielonych noclegów w 1990 r. sięgała prawie 3 mln. Trzeba tu jednak zaznaczyć, że Szydarowski (2000) na podstawie analizy badań ankietowych (lata 1993–1995) określił wielkość ruchu turystycznego na obszarze TPN (mierzonego liczbą osób przekracza-

jących granice parku, a nie liczbą „osobowejść” na jego teren) na 400 tys. osób rocznie, czyli porównywalnie do PNB. Ponadto w ramach tych samych badań stwierdzono m.in., że statystyczny turysta dokonuje 5–12 wejść na teren TPN (Szydarowski 2000). W późniejszym okresie, według innych źródeł, ruch turystyczny w Parku Narodowym Berchtesgaden wynosił w 2002 r. 1,13 mln (*Die Bedeutung...* 2006), w 2003 r. 1,2 mln² oraz ok. 1,5 mln w ostatnich latach (Franz et al. 2010). W regionie Berchtesgaden w 2003 r. zanotowano 3,6 mln udzielonych noclegów³.

Baza noclegowa

Podstawowym ogniwem zagospodarowania turystycznego jest baza noclegowa, na którą składają się obiekty i urządzenia umożliwiające turystyce nocleg poza miejscem jego stałego zamieszkania (Warszyńska et al. 1978). Baza noclegowa turystyki może być analizowana ze względu na: dostępność (ogólnodostępna, środowiskowa), charakter użytkowania (stała, sezonowa), stan i warunki materialno-techniczne (trwała, lekka) (Kowalczyk et al. 2010).

Baza noclegowa na terenie TPN liczy osiem schronisk (Partyka 2002, mos.gov.pl), 8 schronisk i 14 domów wczasowych (Ptaszcka-Jackowska 2007), kilkadziesiąt obiektów świadczących usługi noclegowe, w tym schroniska i inne obiekty, m.in. kwatery prywatne, które łącznie oferują 1937 miejsc noclegowych (Śliwiński 2010).

W analizie ogólnodostępnej bazy noclegowej w TPN wzięto w bieżącym opracowaniu pod uwagę osiem schronisk górskich w TPN (7 w Tatrach, 1 na Pogórzu Spisko-Gubałowskim) oraz jeden hotel górski. Według literatury w PNB znajdują się 24 schroniska górskie (Kurek 2004), 8 schronisk należących do *Deutschen Alpenverein* i 4 hotele górskie (Kurek 2007). W bieżącym opracowaniu wzięto pod uwagę dziewięć ogólnodostępnych schronisk górskich, tzn. wszystkie, które pełnią obecnie usługi noclegowe. Rycina 4 przedstawia położenie ogólnodostępnych schronisk górskich w TPN (A) oraz PNB (B) w kontekście rozmieszczenia stref ochrony przyrody w poszczególnych parkach narodowych.

Schroniska w TPN (biorąc pod uwagę 8 schronisk oraz hotel górski na Kalatówkach) położone są średnio na wysokości 1281 m n.p.m., natomiast w PNB (biorąc pod uwagę 9 schronisk, w których udzielane są noclegi) na wysokości 1612 m n.p.m. Liczba dostępnych miejsc noclegowych wynosi odpowiednio 997 i 703, zaś średnia liczba miejsc noclegowych przypadająca na jeden obiekt to 78 w przypadku TPN i 111 w przypadku PNB. Tym, co wyróżnia schroniska w TPN, jest ich całoroczny charakter użytkowania, w przeciwieństwie do schronisk w PNB, które w większości przypadków są obiektami sezonowymi, otwieranymi

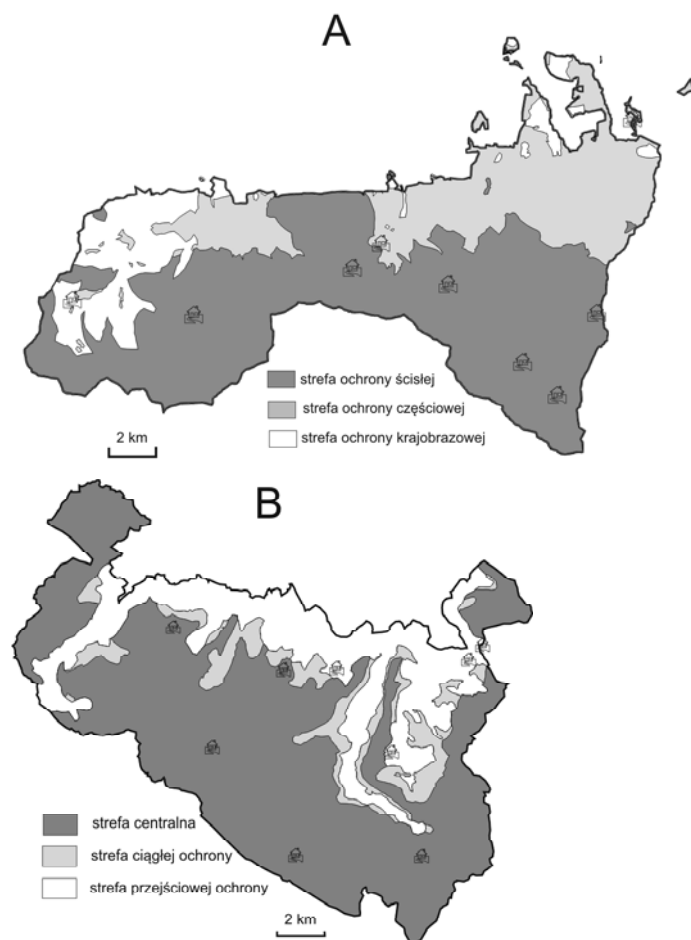
² www.nationalpark-berchtesgaden.bayern.de.

³ *Ibidem*.

w okresie zimowym jedynie dla grup po wcześniejszym uzgodnieniu. Tabele 2 i 3, odpowiednio dla TPN i PNB, charakteryzują schroniska pod względem liczby miejsc noclegowych, wysokości (m n.p.m.) oraz dostępności w ciągu roku.

Rycina 4. Schroniska ogólnodostępne w TPN (A) i PNB (B) na tle stref ochrony przyrody

Źródło: opracowanie własne na podstawie Śliwiński 2010; tpn.pl; *Berg und Tal...* 2009; www.nationalpark-berchtesgaden.bayern.de; *Nationalparkplan* 2001.

Tabela 2. Schroniska górskie ogólnodostępne oraz hotel górski w Tatrzańskim Parku Narodowym

Nazwa schroniska	Właściciel/ użytkownik	Liczba miejsc noclegowych	Wysokość n.p.m. (m)	Charakter użytkowania
Hala Kondratowa	PTTK „Karpaty”	20	1333 m	obiekt całoroczny
Morskie Oko	PTTK „Karpaty”	78	1410 m	
w Dolinie Roztoki	PTTK „Karpaty”	54	1031 m	
Pięć Stawów	PTTK „Karpaty”	68	1670 m	
Murowaniec	PTTK „Karpaty”	116	1500 m	
na Hali Ornak	PTTK „Karpaty”	55	1100 m	
na Polanie Chochołowskiej	PTTK „Karpaty”	121	1146 m	
Głodówka	GK ZHP	99	1138 m	
hotel Górski Kalatówki	PTTK „Karpaty”	92	1198 m	
suma		703	1280,7	
średnia		78,1		

Źródło: opracowanie własne na podstawie Śliwiński 2010; stron internetowych poszczególnych obiektów noclegowych.

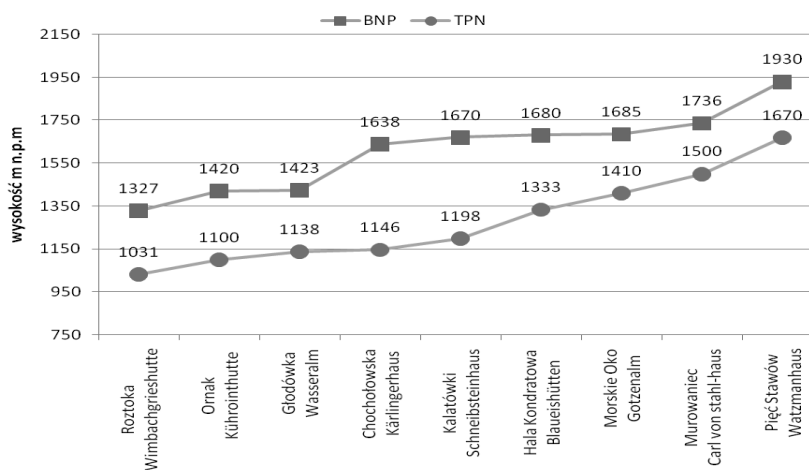
Tabela 3. Schroniska górskie ogólnodostępne w Parku Narodowym Berchtesgaden

Nazwa schroniska	Właściciel/ użytkownik	Liczba miejsc noclegowych	Wysokość n.p.m. (m)	Charakter użytkowania
Blaueishütten	DAV Berchtesgaden	84	1680	sezonowy (V–X)
Gotzenalm	prywatny	99	1685	sezonowy (V–X)
Kärlingerhaus	DAV Berchtesgaden	220	1638	sezonowy (V–X)
Wimbachgriesshütte	NaturFreunde Deutschlands	79	1327	sezonowy (V–X)
Schneibsteinhaus	prywatny	76	1670	sezonowy (IV–X)
Watzmannhaus	DAV Monachium	259, zimą 12–15	1930	sezonowy (V–X)
Wasseralm	DAV Berchtesgaden	60, zimą 1 pokój	1423	sezonowy (VI–X)
Kührointhutte	prywatny	28	1420	sezonowy (V–X)
Carl-von-Stahl-Haus	ÖAV Salzburg	92	1736	całoroczny
suma		997	1612	
średnio		110,8		

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Berg und Tal...* 2009; www.nationalpark-berchtesgaden.bayern.de; www.dav-huettensuche.de oraz stron internetowych poszczególnych obiektów noclegowych.

Na rycinie 5 zobrazowano wysokość (m n.p.m) w poszczególnych schroniskach w TPN (wraz z hotelem górskim na Kalatówkach) i PNB. Najwyżej położone schronisko ogólnodostępne w TPN to „Pięć Stawów” (1670 m n.p.m.), natomiast w PNB Watzmanhaus (1930 m n.p.m.).

Rycina 5. Położenie schronisk w Tatrzańskim Parku Narodowym i Parku Narodowym Berchtesgaden (m n.p.m.)

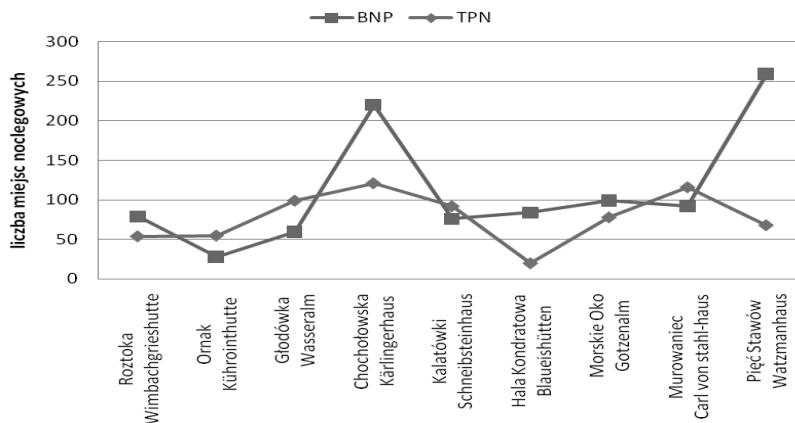

Źródło: opracowanie własne na podstawie tab. 2. i tab. 3.

Natomiast na rycinie 6 przedstawiono liczbę miejsc noclegowych w schroniskach ogólnodostępnych TPN i PNB, uszeregowanych zgodnie z wysokością n.p.m. (od najniższej do najwyższej położonych), zaś rycina 7 ukazuje procentowy udział liczby miejsc noclegowych w ogólnodostępnych schroniskach w TPN i PNB.

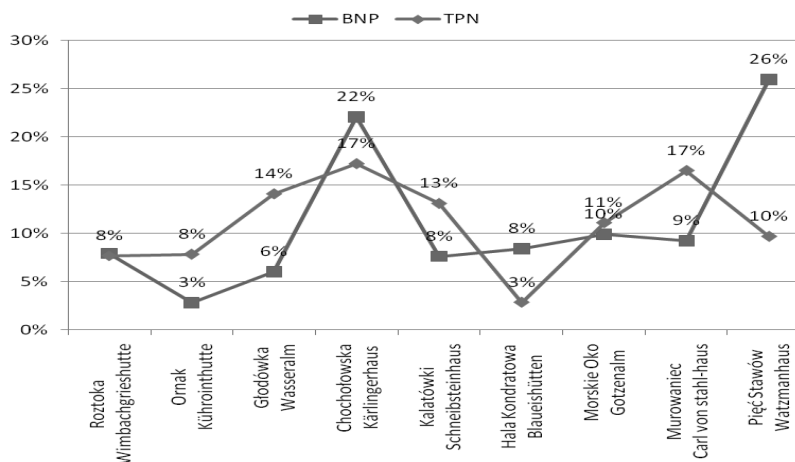
Oprócz obiektów ogólnodostępnych, na obszarach obu parków znajdują się również obiekty noclegowe środowiskowe (zamknięte), dostępne dla wspinaczy i grotolazów (w TPN przede wszystkim dla zrzeszonych w Polskim Związku Alpinizmu). W TPN obiektami użytkowymi przez PZA są obozowiska Szałasiska i Polana Rogoźniczańska oraz budynek „Betlejemka”, mieszczący Centralny Ośrodek Szkolenia PZA. W PNB są to obiekty należące do DAV (*Deutscher Alpenverein*): schronisko w St. Bartholomä oraz dwa schrony biwakowe w masywie Watzmann.

Rycina 6. Liczba miejsc noclegowych w ogólnodostępnych schroniskach TPN i BNP

Źródło: opracowanie własne na podstawie tab. 2. i tab. 3.

Rycina 7. Procentowy udział liczby miejsc noclegowych w ogólnodostępnych schroniskach TPN i BNP

Źródło: opracowanie własne na podstawie tab. 2. i tab. 3.

Tabela 4. Obiekty noclegowe użytkowane przez PZA w Tatrzańskim Parku Narodowym

Tatrzański Park Narodowy	Użytkowanie	Rodzaj obiektu
Szałasiska (dolina Rybiego Potoku)	VI (2 poł.)–VIII	obozowisko namiotowe
„Betlejemka” 1510 m n.p.m (Hala Gąsienicowa)	całoroczne	schronisko (20 miejsc)
Polana Rogoźniczańska (Kiry)	VI (2 poł.)–VIII	obozowisko namiotowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.pza.org.pl.

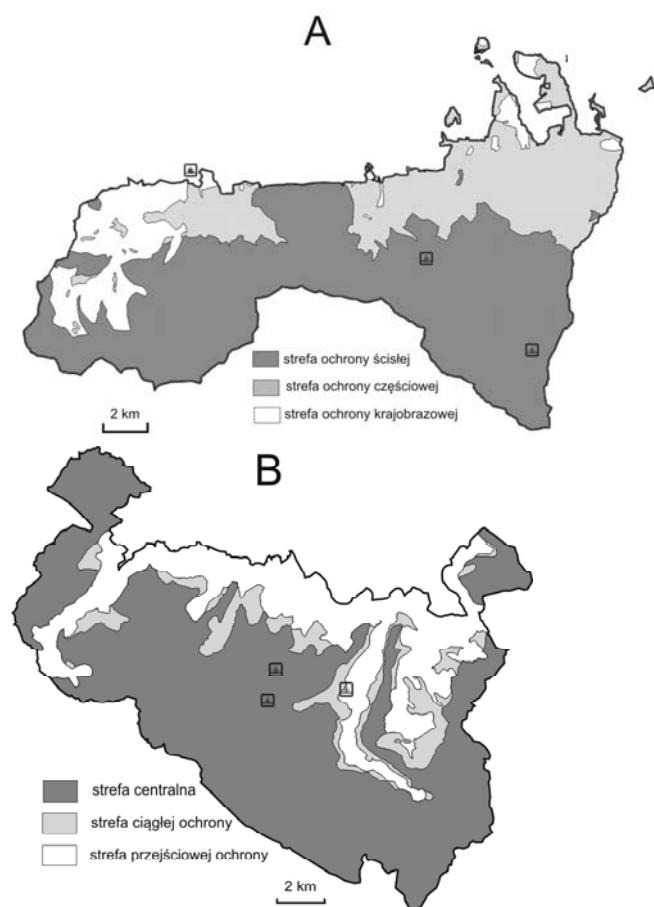
Tabela 5. Obiekty noclegowe użytkowane przez DAV w Parku Narodowym Berchtesgaden

Park Narodowy Berchtesgaden	Użytkowanie	Rodzaj obiektu
St.Bartholomä, Watzmann-Ostwand-Hütte 618 m n.p.m	IV–XI	schronisko (40 miejsc)
Watzmann-Ostwand – biwak 2380 m n.p.m	całoroczne	schron biwakowy (10 miejsc), dojście drogą wspinaczkową
Hocheck-Unterstandshütte 2653 m n.p.m	całoroczne	schron biwakowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.dav-huettensuche.de.

Rycina 8 przedstawia bazę noclegową użytkowaną przez PZA w Tatrzańskim Parku Narodowym oraz DAV w Parku Narodowym Berchtesgaden.

Rycina 8. Obiekty noclegowe PZA w TPN (A) oraz DAV w PNB (B)

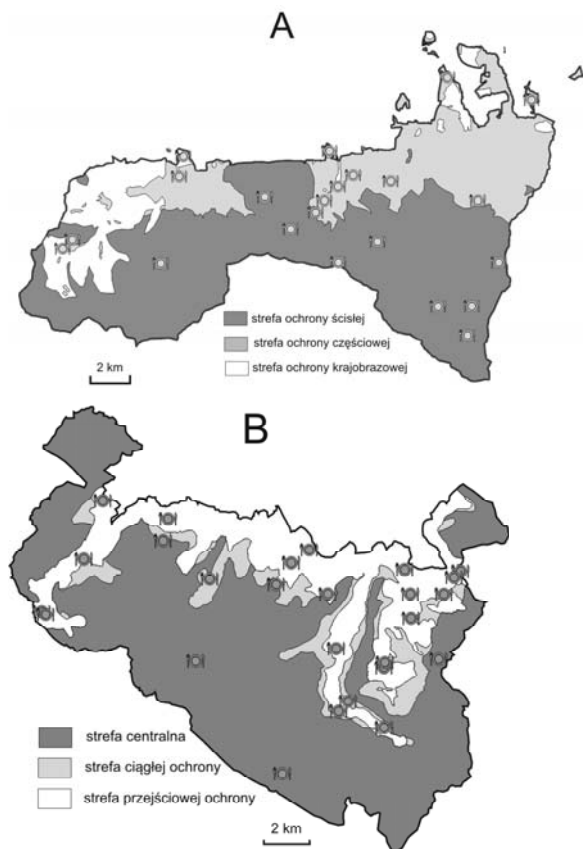

Źródło: opracowanie własne na podstawie dav-huettensuche.de; pza.org.pl; tpn.pl; *Nationalparkplan* 2001.

Baza gastronomiczna i towarzysząca w TPN i PNB

Baza gastronomiczna jest elementem zagospodarowania turystycznego, który ma na celu zapewnienie turystom możliwości wyżywienia, zarówno na szlaku turystycznym, jak i w miejscowościach (Rogalewski 1974). Zarówno w TPN, jak i PNB, wyróżnić można bazę gastronomiczną otwartą i bazę gastronomiczną w obiektach noclegowych oraz całoroczną i sezonową. Baza gastronomiczna otwarta jest bardziej rozwinięta w PNB. W TPN wszystkie schroniska górskie oraz hotel górski oferują usługi gastronomiczne. Dodatkowo w okresie letnim funkcjonują sezonowe obiekty gastronomiczne: m.in. w dolinie Strążyskiej, na Włosienicy oraz bacówki. PNB oferuje usługi żywieniowe w schroniskach oraz samodzielnych obiektach gastronomicznych, np. Wimbachschloss, Saletalm, St. Bartholomä. Na terenie PNB funkcjonują też liczne bacówki, różnią się one jednak od tych spotykanych w TPN. Na rycinie 9 ukazano rozmieszczenie bazy gastronomicznej w TPN i PNB.

Rycina 9. Baza gastronomiczna TPN i PNB

Źródło: opracowanie własne na podstawie Śliwiński 2010; tpn.pl; Berg und Tal... 2009; Nationalparkplan 2001.

Na obszarze Parku Narodowego Berchtesgaden wyznaczono 236 km szlaków turystycznych, natomiast w TPN – 275 km. Gęstość szlaków turystycznych w obu parkach jest również zbliżona i wynosi 12,97 m/ha w TPN, natomiast 11,341 m/ha w PNB (*Nationalparkplan* 2001). Ruch turystyczny w PNB ma charakter masowy, zwłaszcza nad jeziorem Königssee i na obszarze Jenner/Gotzen oraz w niektórych dolinach (Kurek 2007).

Najliczniej odwiedzanym szlakiem w TPN jest czerwony szlak nad Morskie Oko. Średnio w ciągu roku z Palenicy Białczańskiej wyrusza w Tatry 0,6 mln osób, co stanowi około 30% ogólnego ruchu wejściowego do TPN (Pociask-Karteczka et al. 2007). Średnia dzienna wielkość ruchu turystycznego na odcinku z Palenicy Białczańskiej do Wodogrzmotów Mickiewicza (liczona dla sierpnia w obu kierunkach) oceniona została na około 12,5 tys. osób (Czochański 2002). Należy w tym miejscu zaznaczyć, że już Walery Eliasz w 1873 r. napisał:

Powiadają, że być w Tatrach a Morskiego Oka nie zwiedzić znaczy tyle, co będąc w Rzymie nie zobaczyć papieża. Zyskało ono bowiem tak rozgłośną sławę, że wielu turystów udaje się do Tatr jedynie dla zobaczenia Morskiego Oka (Pisera 2008).

Kolejnym szlakiem w TPN, który charakteryzuje się intensywnym ruchem turystycznym jest szlak zielony na odcinku Kiry–schronisko na hali Ornak. W Kirach zaobserwowano 21,7 % ogólnego ruchu wejściowego do TPN. Trzecim najliczniej odwiedzanym miejscem są Kalatówki – 10,6% ogólnego ruchu wejściowego do TPN (Pociask-Karteczka et al. 2007). Według Czochańskiego (2002), największe wartości ruchu turystycznego na obszarze TPN odnotowuje się na odcinkach szlaków: z Palenicy Białczańskiej do Morskiego Oka, przy wlocie Doliny Kościeliskiej, na odcinku Kuźnice–Kalatówki–Hala Kondratowa, Dolina Chochołowska, przełęcz Liliowe–Kasprowy Wierch, Dolina Jaworzynki, Kuźnice–Boczań, Hala Kondratowa – Giewont i Dolina Strążyska. Najliczniej odwiedzane szlaki w TPN (Czochański 2002) oraz w PNB (*Nationalparkplan* 2001) przedstawione zostały na rycinie 10.

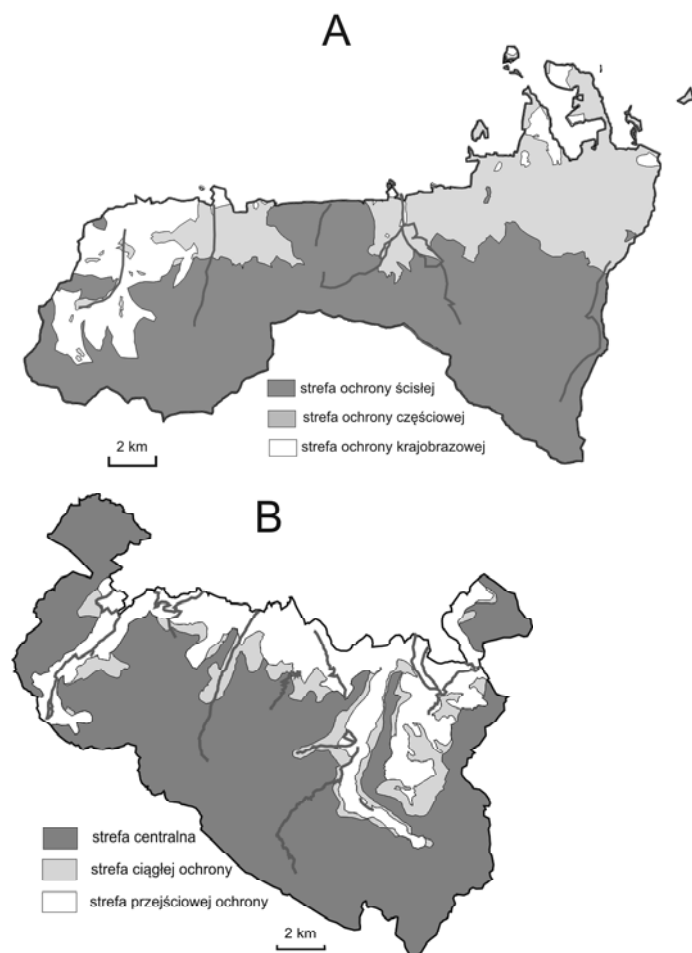
Punkty informacyjne TPN i PNB przedstawia rycina 11.

Punkty informacyjne Parku Narodowego Berchtesgaden znajdują się w sześciu miejscach: Berchtesgaden, Hintersee, Kühroint, Wimbachbrücke, Engert, St. Bartholomä, a Tatrzańskiego w Zakopanem (ul. Chałubińskiego 44) oraz w Dolinie Kościeliskiej.

Infrastruktura narciarska w TPN znajduje się w rejonie Kotła Goryczkowego, Kotła Gąsienicowego, Polany Kalatówki, Polany Błociska, Kir, Polany Biały Potok, Nosala. Kompleks narciarski położony w centrum parku, obejmuje kabinową kolej linową na Kasprowy Wierch, dwie koleje linowe krzeselkowe oraz 6,1 km przygotowanych tras narciarskich (Śliwiński 2010). Kolej linową na Kasprowy Wierch (1987 m n.p.m.) zbudowano w latach 1935–1936, prawie 20 lat przed utworzeniem TPN. Pomimo ustanowienia na tym terenie najwyższej formy ochrony przyrody w 1954 r., kolej na Kasprowy Wierch nie przestała funk-

cjonować, a od 2007 r. nawet zwiększono jej przepustowość w okresie zimowym z 180 do 360 osób na godzinę. Kolej krzeselkowa funkcjonuje też w rejonie Kasprowego Wierchu, w Kotle Gąsienicowym od 1962 r. (przepustowość zwiększona została w 2000 r. z 400 do 2400 osób na godz.) oraz w Dolinie Goryczkowej od 1968 r. (700 osób na godz.).

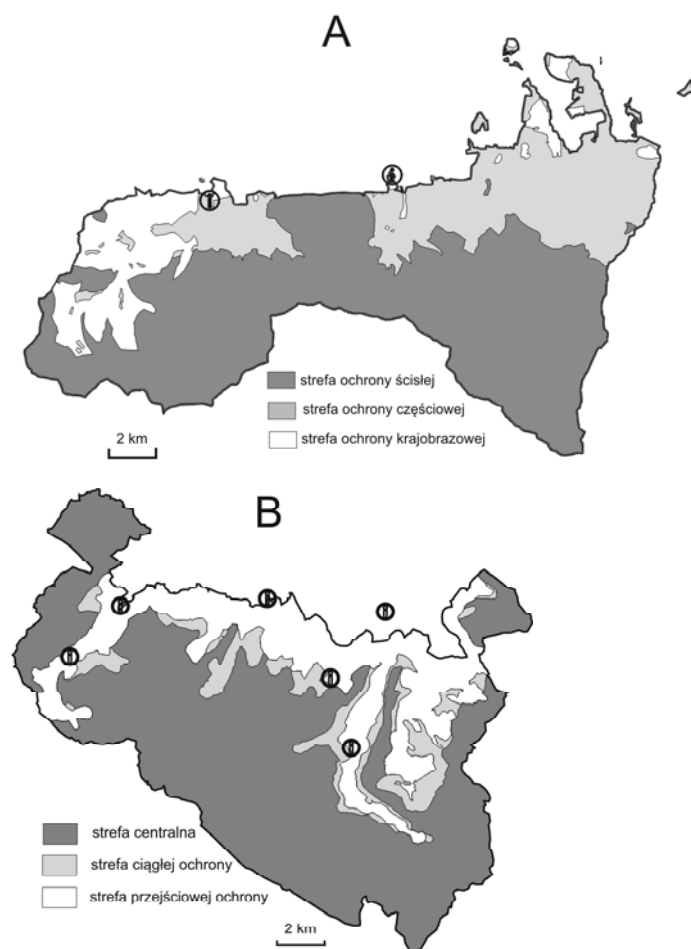
Rycina 10. Najliczniej odwiedzane szlaki w TPN (A) oraz w PNB (B)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Czochański 2002; *Nationalparkplan* 2001.

Rycina 11. Punkty Informacji Turystycznej w parkach narodowych: Tatrzańskim (A) i Berchtesgaden (B)

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.tpn.pl; www.nationalpark-berchtesgaden.bayern.de.

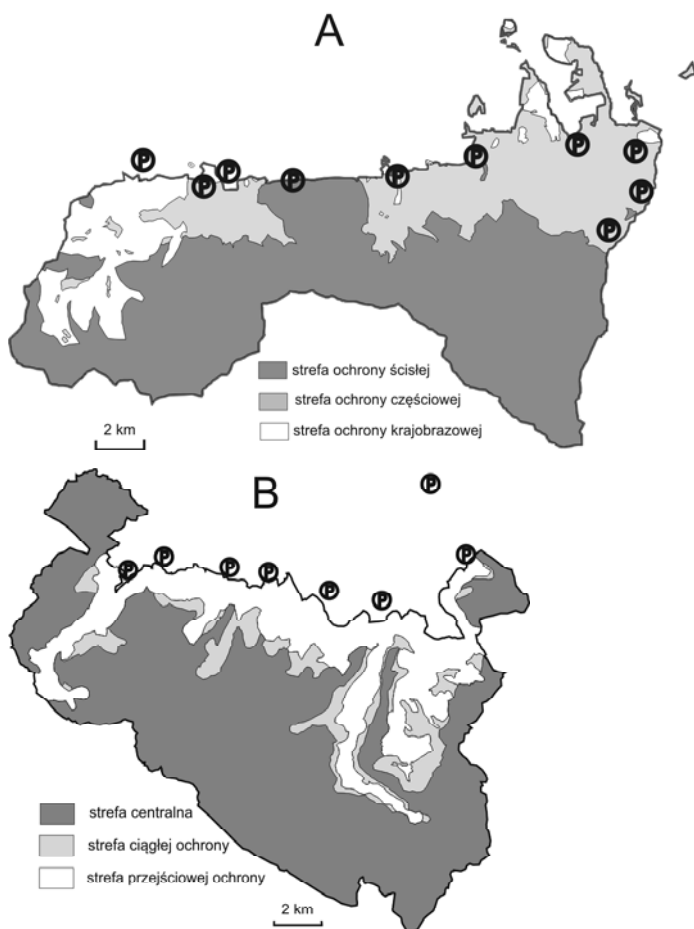
Na terenie Parku Narodowego Berchtesgaden nie ma ani wyciągów narciarskich, ani kolei linowych. Kolej linowa na Jenner (1874 m n.p.m.), zbudowana w latach 1952–1953, zlokalizowana jest natomiast przy północnej jego granicy. Pomimo faktu, że infrastruktura narciarska leży poza parkiem narodowym, zauważa się jednak jej negatywny wpływ również na obszar chroniony (*Nationalparkplan* 2001). Podstawowe informacje na temat kolei linowych na Kasprowy Wierch i Jenner ujęto w tabeli 6.

Tabela 6. Koleje linowe na Kasprowy Wierch i Jenner – podstawowe informacje

szczyt	położenie	wysokość górnej stacji (m n.p.m.)	długość trasy (m)	różnica poziomów (m)	średnie nachylenie	czas przejazdu
Kasprowy Wierch	w TPN	1959	4291	936	22%	12 minut
Jenner	w pobliżu granicy PNB	1802	3320	1170	35%	20 minut

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.kasprowy-wierch.pl; www.koenigssee.berchtesgadeninfo.de.

Rycina 12. Parkingi w TPN i jego najbliższej okolicy oraz w okolicach PNB

Źródło: opracowanie własne na podstawie tpn.pl; nationalpark-berchtesgaden.bayern.de.

Dostępność komunikacyjna

Zakopane, miasto u podnóża Tatr, ma bardzo dobre połączenia autobusowe z Krakowem oraz z innymi miastami w Polsce, m.in. z Katowicami, Lublinem, Warszawą, Ustką, Kołobrzegiem, Jelenią Górą. Pociągami dotrzeć można głównie do Krakowa czy Warszawy. Natomiast najbliższy port lotniczy znajduje się w Baliach pod Krakowem (115 km). Komunikacja lokalna w okolicy Tatr funkcjonuje w oparciu o prywatnych przewoźników oraz PPKS Zakopane (Śliwiński 2010). Na terenie samego Parku działają następujące parkingi: Kiry, Dolina Małej Łąki, Jaszczurówka, Dolina Filipki, Wierch Poroniec, Palenica Białczańska, Łysa Polana. Rozmieszczenie parkingów w okolicy TPN i PNB przedstawia rycina 12.

Berchtesgaden, miasto położone w bezpośrednim sąsiedztwie PNB, dysponuje dobrymi połączeniami kolejowymi, m.in. z Hamburgiem, Dortmundem, Monachium, ma też liczne regionalne połączenia: Königssee, Hinterbrand, Wimbachbrücke, Markschellenberg, Bad Reichenhall. Najbliższy port lotniczy znajduje się w Salzburgu (26 km).

Dojazd samochodem możliwy jest jedynie do granic PNB. Do parku wjechać mogą samochody ze specjalnym zezwoleniem, należące do pracowników parku, naukowców, personelu schronisk. Płatne parkingi znajdują się przy głównych szlakach wejściowych do parku: Hinterbrand, Königssee, Hammerstiel, Wimbachbrücke, Klausbachtal. Wszystkie parkingi, w przeciwieństwie do TPN, zlokalizowane są poza Parkiem Narodowym Berchtesgaden.

Podsumowanie

Tatrzański Park Narodowy powstał w 1954 r., natomiast Park Narodowy Berchtesgaden w 1978 r. Jednak na obu obszarach już od XIX w. uwidoczniła się funkcja turystyczna. Obecnie zdecydowanie większy ruch turystyczny obserwowany jest w TPN, do którego, w przeciwieństwie do PNB, obowiązują bilety wstępu. Baza ogólnodostępnych schronisk górskich w obu parkach różni się przede wszystkim charakterem użytkowania oraz średnią wysokością n.p.m. Tatrzański Park Narodowy posiada na swoim terenie infrastrukturę narciarską, do czego nie dopuszczono w Parku Narodowym Berchtesgaden. Istotna różnica występuje również w kwestii dostępności komunikacyjnej. Na obszarze TPN znajdują się ogólnodostępne drogi i parkingi, a w przypadku PNB parkingi zlokalizowane są poza jego granicami. Długość szlaków turystycznych w obu parkach jest porównywalna, natomiast liczba punktów informacji turystycznej – znacznie większa w PNB.

Bibliografia

- Baranowska-Janota M., *Turystyka w planach zagospodarowania przestrzennego i planie ochrony Tatrzańskiego Parku Narodowego*, [w:] *Stan i perspektywy rozwoju turystyki w TPN*, red. J. Pociask-Karteczka, A. Matuszczyk, P. Skawiński, Kraków–Zakopane 2007, s. 49.
- Czochański J., *Ruch turystyczny w Tatrzańskim Parku Narodowym*, [w:] *Użytkowanie turystyczne parków narodowych*, red. J. Partyka, Ojców 2002, s. 385–404.
- Czochański J., Szydarowski W., *Diagnoza stanu i różnicowanie przestrzenno-czasowe użytkowania szlaków turystycznych w TPN*, [w:] *Z badań geograficznych w Tatrach Polskich*, red. J. Czochański, D. Borowiak, Gdańsk 2000, s. 207–227.
- Bundesamt für Naturschutz, Großschutzgebiete in Deutschland – Ziele und Handlungserfordernisse*, Bundesamt für Naturschutz, Bonn 2010.
- Franz H., Vogel M., *Berchtesgaden National Park and Biosphere Reserve – Observatory for Climate Change Research*, Symposium Global Change and The World's Mountains', Perth 2010.
- Kowalczyk A., Kowalczyk M., Kulczyk S., *Zagospodarowanie obszarów turystycznych zgodnie z ideą turystyki zrównoważonej*, [w:] *Turystyka zrównoważona*, red. A. Kowalczyk, Warszawa 2010, s. 66.
- Kowalczyk A., Derek M., *Zagospodarowanie turystyczne*, Warszawa 2010, s. 181–183.
- Kurek W., *Turystyka na obszarach górskich Europy*, Kraków 2004, s. 127–132.
- Kurek W., *Górskie parki narodowe Europy (wybrane zagadnienia)*, [w:] *Stan i perspektywy rozwoju turystyki w TPN...*, s. 36–42.
- Nationalpark Berchtesgaden, *Nationalparkplan*, [30.03.2001], www.nationalpark-berchtesgaden.bayern.de [15.05.2011].
- Partyka J., *Turystyka w polskich parkach narodowych*, [w:] *Użytkowanie turystyczne parków narodowych*, red. J. Partyka, Ojców 2002, s. 145–152.
- Pociask-Karteczka J., Baścik M., *Maksimum: sierpień, Morskie Oko*, „Tatry” 2007, nr 1 (19), s. 56.
- Ptaszycka-Jackowska D., *Turystyka na przyrodniczych obszarach chronionych*, [w:] *Turystyka*, red. W. Kurek, Warszawa 2007, s. 335.
- Orłowicz M., *Przewodnik po Europie* [1914], Łódź 2010.
- Pisera K., *Jak dawniej po Tatrach chadzano*, Zakopane 2008, s. 156.
- Rogalewski O., *Zagospodarowanie turystyczne*, Warszawa 1974.
- Skawiński P., *Ochrona i udostępnianie Tatrzańskiego Parku Narodowego. Stan obecny i wizja przyszłości*, [w:] *Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego a człowiek*, t. 3: *Człowiek i środowisko*, red. Z. Krzan, Materiały III Ogólnopolskiej Konferencji „Przyroda Tatrzańskiego Parku Narodowego a człowiek”, Zakopane, 13–15.10.2005, Zakopane 2006, s. 27.
- Śliwiński A., „Stan i perspektywy rozwoju zagospodarowania turystycznego w Tatrzańskim Parku Narodowym”, praca magisterska, IGiP UJ, Kraków 2010.
- Szydarowski W., *Turystyka na obszarze TPN w świetle badań ankietowych*, [w:] *Z badań geograficznych w Tatrach Polskich...*, s. 236.
- Warszyńska J., Jackowski A., *Podstawy geografii turystyki*, Warszawa 1978.
- Die Bedeutung von Großschutzgebieten für die Tourismusedwicklung in Sachsen*, Das Lebensministerium Freistaat Sachsen, Fachsymposium „Umwelt und Raumnutzung” am 16. November 2006.

Berg und Tal, *Tourismusregion Berchtesgaden-Königssee*, 2009.

Ustawa o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r. Dz.U. Nr 92 poz. 880.

Zarządzenie Ministra Środowiska z 6 stycznia 2010 r. w sprawie zadań ochronnych dla Tatrzańskiego Parku Narodowego.

Gesetz über Naturschutz und Landschaftspflege (Bundesnaturschutzgesetz) z 29.07.2009.

Gesetz über den Schutz der Natur, die Pflege der Landschaft und die Erholung in der freien Natur (Bayerisches Naturschutzgesetz) z 23.02.2011.

www.nationalpark-berchtesgaden.bayern.de.

www.tpn.pl.

www.mos.gov.pl.

www.kasprowy-wierch.pl.

www.koenigssee.berchtesgadeninfo.de.

www.pza.org.pl.

www.dav-huettensuche.de.